

Joxe Austin Arrieta, idazlea

“ARMA HILGARRIA IZAN DAITEKE INTROSPEKZIOA”

Iluna irudi luke, izenburutik beretik hasirik. *Estalien Gradora* (Txalaparta, 2016). Ordea, aski dira hiruzpalau izpi irakurketaren bidea argiz bete dakigun, gure poesia goren gradora jaso ohi digun poeta fin lumazorrotzaren sormen-lanaz goza gaitezen.

Miel A. Elustondo

ARGAZKIA: ZALDI ERO

“Azken hatsa huela, bertsorik sakonena... ...inoiz esan ezin diren estalitako egien oihurik bortitzena, bortitzena!” [Irri-barrez, ahapeka kantari]. Nire kasuan, ordea, aurkezpenean esan nuen bezala, ez da oihurik bortitzena, hauskorrena bezain euskorrena baizik.

Estalitako egiak dira *Estalien Gradora*-koak?

Hor nonbait. Estalitako egia horietara hurbiltze bat bai, behintzat, egia horiek ikertu nahia edo. Xalbadorren omenezko Xabier Leteren poema-kanta ederraren oihartzuna dago izenburuan. Baita Etxepareren harako “goren gradora” harena ere: hemen “beheren gradora”-edo esatea egokiago litzatekeen arren, agian... Bilduma bat da, azken 15-

20 urteotan barrena egindako hainbat poema solterena, edo ez hain solterena, batzuk aski aurre-josiak baitzeuden; guztiak *Estalien Gradora* iragaziak, hori bai.

***Estalien Gradora*, edo *Stalingradora*?**

Egokia iruditu zitzaidan Stalingradoko bataila historikoa metaforatzat erabiltzea. Gogoratzen naiz garai hartan Vasili Grossmanen *Bizitza eta Patua* irakurtzen ari nintzela, eta hura erreferentziatza hartuta asmatu nituela liburuan ageri diren bi txotxongilo edo pertsonaia xeble bezain serio horiek, Niketz eta Edgar, Von Paulusen VI. Armadako kaporal zaharra eta lotinant gaztea. Nire bizitzako seigarren hamarkadaren metafora da VI. armada hori. Bi *alter ego*

horiek erabili nituen, neure idazlanetan sarritan egin dudana berriz egiteko: aurretik idatzitako nire testuen autokritika, sakontasuneranzko gogoeta bati ekinez, edo berrekinez, haietan barrena.

Mikel Antzak poema-antologia anteztutat jo du *Estalien Gradora*. Leitzen ari nintzela, antezlana ere izan zitekeela pentsatu nuen, tartean poema ederrez hornitua.

Zaila baita generoen arteko mugak zedarriztatzea, gaur egun ez ezik, baita aspaldidanik ere -XIX. mendetik hona bai behintzat, nik uste-. Batzuetan nahigabe sortzen da nahasketa. Poesia zer da, lirikotasuna besterik ez? Antzerkia zer dugu, dialektika hutsa? Balekoa iruditzen zait Mikel Antzaren formulazioa:

“poema-antologia antzeztua”, liburuak dituen hiru parteen arteko joscura antzerki modura emana baitago: bi *alter ego* horien arteko dialektika da liburua-ren “motorra”. “Antologia” hitzaren orde- z, nik “bilduma” esango nuke soilik, hori bai.

Zure ama ei dago liburua-aren ernamui- netan.

Unheimlich sentsazioa, oso sentsazio korapilatsu eta mingarria dago liburu honen jatorrian. *Unheimlich*, alegia, kontzeptu freudiar oso inportante bat, gutxi gorabehera eta oso zabarki esanda: helduaroan edo zahartzaroan zure haurtzaroko leku batera itzultzen zarenean sentitu ohi duzun sentsazio delikueszente hori, nostalgiatik baino ego-

nezinetik areago duena, ezagutuaren ezagutuz arrotzagotu egiten zaituen inguruabar zahar-berritu batekiko talka... Ulertzen?

Ez, zeharo.

Nik ere ez, horra! Nire kasuan, dena den, *unheimlich* horixe darie, liburua-aren erdi aldera amari eskainitako poemei. San Bizenteko elizako sakristia, iceberg bat nire oroimenean. Eta ni hantxe, nire V. eta VI. “armadetan”, amaren gurpildun aulkiari eutsiz, amaren mezaren aurretiko eta ondorengo berbaldi xamur zorrotzei adi –markineraz eta mutri- kueraz–, baina meza entzuten. Eta, batzuetan, mezaren ostean, hango erreto- rearekin berriketan; liburu-ko poeman ageri direnak “pentsatu bai, baina esan

ez” nizkion arren, Buñuelen pelikula- ko danborrak nire burmuinean durun- di. Baita orain hain famatu bihurtu den apaiz pederasta horrekin ere. *Unheim- lich*-agorik, nekez... Poema horiek oso dira *fundazionalak* liburu honetan. *Estal- ien Gradora* maionesa moduko bat da, gorringo-zuringo horietatik abiatua. Hori bai, aizu: maionesa eskuz egina da, ez mini-pimerrez.

Liburu- irakurrik, literaturaren eta bi- zitzaren zentzuari buruzko galdera beti- koak egiten ari zarela dirudi.

Adinean oso aurrera noa. Inoiz egiteko- tan, oraintxe egin beharko da delako ba- lantzea, ezta? Ez dakit, halere, “estal- ien gradora” jaitsi naizen ala ez. Momen- tu batzuetan baietz iruditzen zait: hor

badira zenbait flash; beste batzuetan, berriz, lainoa sartzen da ostera, eta ilunpetan naiz berrero, egin dudana saioak merezi ote duen ez dakidala.

Eta hortxe, liburuetako orrialdeetan barena, Niketz eta Edgar poesiaren definizio bila.

Eta definizio kontraesankorrak emanez. Poeta guztiok egiten dugula uste dut, eta narratzaile guztiok ere bai. Badirudi ezin garea libratu geure burua eta geure lanaren ezaugarriak liburu guztietan eta bakoitzean justifikatu beharraz. “Berbatze Enea” atalean moztu egin behar izan nituen testuak, hango nire pertsonaiek –Talaiaariak, Adituak, Txerpolariak, eta abarrek–, poesiaren definizio bila nork berea botatzen baitzuen: bata errealismo sozialistaren alde, bestea erlijioaren isiltasunean barna sakontzearen alde... Etengabea da liburuan barna darabilten eztabaida, harik eta isiltzeko agintzen diedan arte. Nire barruko mamuak isilarazteko enegarren saiakeratzat ere defini liteke, beharbada, *Estalien Gradora*.

“Zuhandor”, hitz giltza duzu liburu honetan.

“Ez zara gauza inoren kontra / errebelatzeko gogor; / amorrusutan bizirik ere / ez duzu mindu nahi inor; / zeure burua karraskarazten / duzu ernegu-zuhandor, / zeure kontrako zeure xahupena / bilatuz isil ta gotor”. Gandiagaren poema horretan, eta beste askotan, garbi ageri da gogo-jardunak dakarkion sufrimendua. Arma hilgarria ere izan baitaiteke introspektzioa; gatazkatsua, bederen, bai, gure kultur tradizio kristauan. “Ni ere zuhandor-tarra nauk!”, esan nion neure buruari, deblauki, poema hura irakurri nuen estreinako aldian. Hiztegiaren begiratu ere bai, berehala, hitzaren esanahia. Arbola sinbolikoa euskal kulturaren: Jesus gurutziatzatu zuteneko zur-habeak zuhandorrenak omen. Amildegi handiak daude hor, erlijio orok –edo guk gertutik ezagutu dugunak, behintzat–, berez, mamitik beretik, dakarren sublimazio/errepresio sistema hori guztia, ideologikoki berorretatik aldentzen bazara ere, hor sakonean txertatuta gelditzen zaizuna, betiko, nik uste.

Zein irakurle duzu gogoan?

Zuentzat, neure tribuarentzat, neure ingurukoontzat, neure komunitatea-

“Itxia dut poesiaren zikloa. Eta, seguru asko, literaturgintza osoarena”

“Nire barruko mamuak isilarazteko enegarren saiakeratzat ere defini liteke, beharbada, liburu hau”

“Herrikoiago idatzi beharko nukeela iradokitzen du Mikel Antzak gibel-solasean; niri horrela idaztea ateratzen zait, ordea”

rentzat idazten dut. Baina baita neure buruarentzat ere; sentitzen dut inori gaitzi bazai... Autismoan erortzen ote naiz? Ez dut uste. Baina beti dago arriskua, poesian batez ere, hori ere egia da. Mikel Antzak horixe iradokitzen didala uste dut bere gibel-solas mamitsuan: herrikoiago idatzi beharko nukeela –eta erabat errespetatzen dut iritzi hori, noski–, baina niri horrela idaztea ateratzen zait, ordea. Eta –zin dagit, solemneki–, ez da *pour épater*, ez da ezein erudizio demostratu nahia. Miresten ditut zuhandortasuna haiku batean jasotzeko gai diren idazleak. Baina ni ez naiz kapaz, askoz ere bihurtunetsuagoa da nire bidea.

Lan erraza izan zaizu liburu zail hau osatzeko?

Joan-etorri handiko lana da, ez jolasa. Jolasa, izatekotan, idazketaren azken fasean, derrepente, umetako Fort Apatxekiko nire jolasez oroitu nintzenean. Liburuan dago hori ere, eta aurkezpeneko hitzaldian ere luzaro mintzatu nintzen horretaz. Horregatik ageri dira separa-

tan eta liburuaren barne-kontrazaletan indio eta yanki horien irudiak.

Pasarte deigarria duzu hori liburuan: idazle serio, pertsona larri, haurtzaroko jolasean...

Flash bat izan zen, inspirazio bat edo barne-marmar bat, Edgar lotinantak, halako batean, Niketz kaporalari oroitarazten diona. “Hirurogeita sei urte, eta umetan bezala, jolasean ari nauk!”, esan nion orduan neure buruari. Momentu horiek ere suertatzen dira, batzuetan, liburu baten idazketan, baina ezin zintezke, noski, une horiek noiz etorriko zain egon, zeren, hala baldin bazaude, ez baituzu inoiz ezer idatziko.

Uste duzu hurrengo lanetan ere barruko marmarrek aginduko dutela zure idazkuntzan, edo kanpoko eragileek zuzenduko zaituztela?

Irakurri duzu liburuaren bukaera, eza-gun duzu: “Eten da barbaroa. Isilean beharko abaroa”. Badago halako insatisfakzio-puntu nabarmen bat, Edgarrrek Niketzi zera esaten dionean, gutxi gorabehera: “Hau egin dugu, baina zure hitzontzikeria hori hil egin beharko genuke, poesia beste zerbait da”. Oraingoz poesiaren lantegia itxita daukat; dozena-erdi bat poema liburu idatzita daukat, eta nahikoa da. Itxia dut poesiaren zikloa. Eta, seguru asko, literaturgintza osoarena.

Zikloa itxia zuk? Poema luzea irakurri berri dizut, ba, argitaragabea, Mugaren mugan, Mugalekun.

Baina hori ez da ezer, hori ez da liburu baterako hasikina ere. Poema luze bat da, Maite izeneko pertsona maite baten heriotza-agurra. Oso hunkigarria –niretzat–, eta *Estalien Gradora*ren estilatik bestelakoa oso. Nire idazte-lanak bukatu direla esan izan dut, publikoki, beste elkarrizketa batean. Osasunez ongi nago; baina kemenik... horretan sentitzen naiz makal. Baditut bozetoak, badut material dezente, baina nik oso prozesu luzea behar izaten dut lehengai hori dena mamitu eta liburu batean bildu eta antolatzeko. *Vide grenier* egiten ari naiz, oraingoz, “ganbara hustea” alegia, Iparraldean askotan egiten dutenaren antzekoa, ganbaran dauden traste zaharrei hautsa kentzen, antolatzen, baina ez dakit gero zer egingo dudan traste horiekin. ■